

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasi avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 10— K
pol leta 5— "
četrt leta 2-50 "
posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštne 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h

" " dvakrat . . . 12 "

" " trikrat . . . 10 "

za nadaljna uvrčenja od petit-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštne.

Slovensko-hrvaški klub in istrski državni poslanci.

Dopis iz Istre.

Akademsko ferialno društvo v Istri je imelo 5. avgusta t. l. zborovanje v Buzetu. Na tem zborovanju je bila sprejeta resolucija, s katero se ne odobruje koraka istrskih državnih poslancev, ki so ga naredili s tem, da so vstopili v Slovensko-hrvaški klub ali, kakor ga kratko imenujejo, Šušteršičev klub v državnem zboru. Zato je „Edinost“ kmalo povedala dijaštvu, da ono ni kompetentno za presojo delovanja državnih poslancev in mu obenem svetovala, naj se rajše uči in ne umešuje v politiko. Mi smo prepričanja, da je dijaštvu prva naloga učenje, a vendar smo tudi mnenja, da se mu ne sme zabraniti vsakega motrenja političkega življenja. Ako bi bilo dijaštvo popolnoma ločeno od političkega življenja, bi bilo, ko bi prišlo v javno življenje, popolnoma brez vsakega političkega znanja. Taki novo nastopivši možje bi ne poznali političkega življenja, kar bi jim zabranilo vsako koristno delovanje za narod. Že to je dovolj vzroka, da moramo odobravati take dijaške nastope in jih upoštevati s preudarkom, ako se nam zde upoštevati vredni, ako ne, dolžnost nam je dijaštvu povedati, zakaj se je preneglilo in zakaj se njegovih zahtev ne more upoštevati. Tako bomo za naš narod dosegli dvojno korist. Vzgojili bomo previdne politikarje, in zbudili bomo v dijaštvu splošno veselje narodnega dela. Nihče naj nam ne podtika, da mislimo s tem odtegniti dijaštvo od njegove prve in glavne naloge, namreč od učenja, ker to smo tudi mi že takoj v pričetku poudarjali.

To nam je dalo povod, da hočemo tudi mi premotriti vstop istrskih državnih poslancev v Šušteršičev klub. Mi poznamo, da zastopajo Istro s slovanske strani v državnem zboru Laginja, Spinčić in Mandič. Vsi trije so že osiveli v boju za narodne

pravice, kateri boj jim je bil in jim je še vedno težak posebno zato, ker ni v deželi dovolj izobraženega in narodno zavednega ljudstva. Zato, vidimo, da so si postavili istrski deželni poslanci kot glavno nalogo pridobitev zadostnega števila narodnih šol. Zato vidimo da poslanec Spinčić neumorno deluje v ta namen tudi kot predsednik istrske C. M. družbe. Tudi drugi poslanci so neumorni v tem delu, saj jih vidimo povsod pri ustanovitvah C. M. podružnic. In sedaj pogledimo, kaj pa Šušteršič, in njegovi privrženci? O teh ne moremo trditi tega, zakaj znano nam je, kako gonjo so uprizorili proti C. M. družbi v Ljubljani, in znano nam je, da so ustanovili ali vsaj dali povod ustanovitvi konkurentnega društva Straža, od katerega pa ne slišimo družega, kakor da berači tudi okrog naprednega učiteljstva, da ima že 70.000 K naboranega denarja, s katerim bo vzdrževalo celo en otroški vrtec. Kako bodo ti možje skupaj vozili, nam je zagonetka.

Marsikdo poreče, C. M. družba in Straža nimata nič opraviti v državnem zboru. Mi ne bomo sedaj pobijali tega, četudi bi lahko. Obrniti se hočemo na dejstvo, da imata obe družbi vsaj na papirju isti namen: pospeševati narodno šolstvo. Samoobsebi je umljivo, čimveč šol je, temveč število učiteljstva je potreba, a če si hočemo pridobiti to, vemo, da je neovrgljiva potreba, da poskrbimo, da ima učiteljstvo vsaj toliko plače, da lahko preživlja svojemu stanu primerno sebe in svoje družine brez vsakih postranskih zaslužkov. Učiteljska moč mora biti cela in vsa na razpolago šoli, ako hočemo, da bo uspešno delovala v narodno korist. Učiteljska moč, ki mora opravljati še po eno ali več drugih služb, da zamore sebe in svoje preživljati, ni več cela v šoli in nje šolski uspeh je jako problematičen.

Istrske deželne poslance, ki so obenem tudi državni poslanci, smo videli, da so se bili zavzeli, da se je vsaj nekoliko izbolj-

šalo žalostno finančno stanje istrskega ljudskošolskega učiteljstva. Kaj pa Šušteršič in njegovi pristaši? Ti so ravno oni možje, ki zabranjujejo kranjskemu učiteljstvuboljšanje žalostnega finančnega stanja. In zopet nam nastane vprašanje, kako bodo skupaj vozili ti možje?

Tudi tu poroče kdo, da ljudska šola ne spada pred državni zbor, a temu rečemo: Počasi, prijatelj! Ljudska šola je ustanovljena z državnim zak. z dne 14. maja 1869., potem ko je bila z zakonom 1868 iztrgana iz konkordatskih rok. In to vendar je spadalo in še spada pred državni zbor. Možje ki so prepričanja, da je ljudska šola narodu potrebna in koristna, bi radi, da bi se še okrepčala in izpopolnila, a so tudi možje, ki bi radi, potisnili ljudsko šolo pod mačehinsko upravo konkordatskega jarma. Kolikor mi poznamo istrske državne poslance, pripadajo ti k prvim, a Šušteršič in njegovi pristaši k drugim. In zopet se nam sili vprašanje, kako bodo ti skupaj vozili?

Ko je bil postavljen temelj sedanji ljudski šoli (1869), ni bilo v Avstriji še toliko prometnih sredstev, zato je bilo življenje v nekaterih deželah mnogo ceneje kakor v drugih. Državni zbor je pustil določitev plač deželnim zborom, češ, naj ti določijo plače po deželnih razmerah, proti česar so plače po deželah jako različne. Pomnožila so se prometna sredstva, nastala je splošna draginja in cene se le malo razlikujejo po deželnih mejah. Učiteljstvo splošno ne more izhajati s plačami, ki so mu jih določili deželni zbori, a posebno pa neučiteljstvo onih dežel, kjer vladajo možje ala Šušteršič, ki hočejo izstradati učiteljstvo iz golega kaprica, da bi ga spravili pod konkordatski jarem. Živimo v dobi, ko se organizirajo vsi stanovi in organiziralo se je tudi učiteljstvo. Vse učiteljske organizacije so spoznale, da ne bodo učiteljske plače primerno urejene, dokler državni zbor

ne določi, da se ne sme nikdar določiti učiteljskih plač nižje od onih, ki jih imajo državni uradniki XI., X., IX. in VIII. plačilnega razreda. Učiteljstvo je samo spoznalo, da bi nekatere dežele težko zmagovala te stroške, zato je prepričanja, naj bi država prevzela vsaj polovico stroškov za ljudsko šolstvo na svoj račun. Že več let delujejo vse napredne učiteljske organizacije v tem smislu, in zadeva je toliko dozorela, da bomo slišali predlog v tem smislu v državnih zbornicah. Kam bo potegnil pri glasovanju Šušteršičev klub?

Soditi po dosedanem delovanju Šušteršiča in njegovih pristašev, bo ta gotovo nasproten. Če se bodo ta čas držali istrski državni poslanci kluba, bodo glasovali s Šušteršičem in s tem pokažejo, da so zadovoljni, da se izstrada tudi slovansko učiteljstvo v Istri. S tem vbijejo slovansko ljudsko šolstvo v Istri, in zatre se že v korenini vsak narodni napredek v Istri.

V pričetku smo že povedali, da poznamo istrske državne poslance kot možje, ki so vneti za narodni napredek, a poleg tega vemo, da je v Istri „Slovensko učiteljsko društvo“, katerega član je tudi poslanec Mandič. Vemo, da je to društvo včlanjeno v Zavezi in da je s tem poslanec Mandič obenem član Zaveze in Zaveza se zavzema za zgoraj navedeno ureditev. Iz tega se da sklepati, da so istrski državni poslanci moralno obvezani glasovati za navedeni predlog in nadejamo se, da se ne bodo izneverili, pač pa da prepričajo še Šušteršiča in njegove pristaše, da je le v narodno korist, ako se sprejme imenovani predlog. Ako se to zgodi, vemo, da bo tudi istrsko dijaštvo spoznalo, da se je preneglilo s svojo resolucijo, ako bodo pa postali tudi istrski poslanci dosadanega Šušteršičevega prepričanja, se nadejamo, da bo tudi „Edinost“ priznala, da je imelo dijaštvo prav. V vsakem slučaju bo imelo dijaštvo

LISTEK.

Slovensko šolstvo v tržaški okolici v dobi konkordata.

Spisal Ferdo Plemiš.
(Konec.)

XI. Verouk in verske vaje.

Ni treba poudarjati posebe, koliko važnosti je konkordat polagal na verouk in verske vaje v vseh šolah. Urnik kontovelske trivialke (enorazrednice) iz l. 1829. izkazuje 10 tedenskih ur verouka. Sicer pa naroča neka okrožnica iz istega leta, da morajo kateheti poleg dveh ur verouka na teden (menda za vsak oddelek po dve) razlagati še evangelije. V urnikih vidim tudi eno uro, določeno pouku v ministranci. V nedeljski šoli so verouk učili često posvetni učitelji. Jedva ministrski odlok z dne 2. septembra 1848 nalaga to delo katehetom.

Učenci so morali dnevno k maši, ob praznikih in nedeljah tudi k popoldanski

božji službi. Spremljati in nadzorovati jih je moral učitelj ter tudi krajni šolski ogleda; dušni pastir pa je moral strogo paziti (okrož. l. 1828.), da ta dva vršita tudi v tem pogledu svojo dolžnost, in naznaniti pomanjkljivosti šolski oblasti.

Petkrat v letu so morali učenci k izpovedi, oziroma obhajilu. Izpovedne in obhajilne dneve je bilo vpisati v izpitnem izveščku.

Kako prepojena je bila vsa vzgoja s konfesionalnim duhom, priča odlok c. kr. dvorne studijske komisije z dne 24. aprila 1830., št. 1656., ki prepoveduje nekatoičanom imeti katoliških staršev otroke v reji, jih vzgojevati in poučevati. V l. 1848. so te čvrsto napete vaje odnehale. Ministrski odlok t. l. priporoča n. pr., naj se obisk šolske maše ravna po starosti in zdravju učencev, letnih časih, krajevnih razmerah itd. To je, ozir je jemati tudi pri izvrševanju verskih vaj na higieno.

XII. Počitnice, šolski prazniki, higiena.

Počitnice so trajale pet tednov, ki so se razdelile na štiri tedne velikih jesenskih počitnic in en teden velikonočnih počitnic.

Šolsko leto se je pričelo z novembrom, končalo s 1. oktobrom. Vendar po ministrski odredbi z dne 3. avgusta 1848. pouk tudi v jesenskih počitnicah ni smel popolnoma prenehati, vsak dan naj se kaj malega stori. To sicer ni dolžnost učiteljev, vendar je pričakovati itd. . . Nevarnosti, da bi šolmašter lenobo pasel in se preveč odebelil, tedaj ni bilo.

Šolski praznik je bil tudi cesarjev dan, ki se je primerno praznoval.

V higieničnem oziru so bile takrat in so deloma še danes naše okoliške šole nekoliko zanemarjene. Telovadba je še danes na naših okoliških šolah neznan predmet, dasi že ministrski odlok iz l. 1848. dovoljuje učiteljem poučevati mladino v telovadbi — brezplačno seveda.

Okrožnica l. 1829. priporoča redko rabo telesnih kazni. Okrožnici l. 1846. in 1857. priporočata, naj učitelji okoliško šolsko mladino navajajo na snago.

To je menda prilično vse, kar so ukrenili glede higiene v konkordatski dobi, ki je pač skrbela za izveličanje duše, a manj za zdravo telo.

Sklep.

Naj mi oprostite ta in oni, ki je zapazil tuintam kakšno pomanjkljivost. Uverjen naj bo, da sem se pripravil vestno k spisovanju tega zgodovinskega obrisa, a kakor meni, bi tudi drugemu često pomanjkovalo pripomočkov, ki leže bogzna kje. Pribijem pa, da nisem v vseh teh poglavjih trdil niti ene, ki bi zanje ne znal navesti dneve in številke tozadevnega uradnega spisa. Zanesljivost mi je bila vzor. Kdor bolje ve in zna, komur so na razpolago še bolj obširni podatki, ta naj stopi čvrsto za mano in preko mene. Saj je le to moja srčna želja, da bi zraslo iz vrste takih in sličnih razprav ono, kar niti naši italijanski sodeželani nimajo, namreč — popolna zgodovina slovanskega šolstva v Trstu. Prežet te želje, odlagam pero, da o priliki in v istem predmetu primem zopet zanjel